

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“ БЛАГОЕВГРАД

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Валентин Спасов Китанов

Вътрешен член на научно жури, съгласно заповед № 238/04.02.2025 г. на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“, относно дисертационен труд на тема: *Македония в киното на България, Сърбия и Югославия през първата половина на ХХ век*, за придобиване на образователната и научната степен „доктор“ по научната специалност „Нова и най-нова обща история (Балканска история)“, област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление: 2.2. История и археология, автор на труда: Михаела Йорданова Василева, научен ръководител: доц. д-р Снежана Димитрова. Катедра „История“, Правно-исторически факултет.

I. Кратки биографични данни за дисертанта

Михаела Йорданова Василева е магистър по история на ЮЗУ „Неофит Рилски“, с диплом за висше образование Серия ЮЗУ-98, № 025184. Понастоящем работи като щатен главен уредник в Регионален исторически музей – Благоевград. След успешно положен кандидатдокторантски изпит, е зачислена като редовен докторант в катедра „История“ на ЮЗУ „Неофит Рилски“ със Заповед № 2828/17.12.2018 г. По време на своето обучение тя е положила успешно всички изпити и е изпълнила всички останали изисквания, които са залегнали в нейния индивидуален учебен план.

Михаела Йорданова Василева е отчислена с право на защита със Заповед № 38/13.01.2025 на Ректора на ЮЗУ. Успешно е преминала през вътрешно обсъждане на дисертационния ѝ труд на заседание на катедра „История“ – Протокол № 10/27.01.2025 г. Всички процедури и изисквания по обучението, вътрешното обсъждане и публичната защита са извършени в срок и са в съответствие с нормативните документи.

II. Характеристика на научната продукция

Предложеният за публична защита дисертационен труд на колегата Михаела Йорданова Василева *Македония в киното на България, Сърбия и Югославия през първата половина на XX век* е в обем от 354 печатни страници, от които 315 стандартни печатни страници научен текст, 14 страници приложения на документи с пояснителни бележки, 18 страници списък на използваните извори и документи и 17 страници списък на използваните за изследването проучвания. Структурата на дисертационния труд се състои от *увод, четири глави, заключение, приложения*, списък на използваните извори и документи, озаглавен *документалната основа на изследването*, библиография от 250 заглавия, включително и интернет източници, под заглавие *историографски изследвания*. Извършената проверка с програмата iThenticate на фирма Turnitin за установяване на сходство и плагиатство с чужди трудове показва, че дисертационният труд на Михаела Йорданова Василева *Македония в киното на България, Сърбия и Югославия през първата половина на XX век* има индекс на сходство само 2%, което доказва по безспорен начин оригиналността на изследването.

В увода мотивите за насочването към темата са изложени посредством направените констатации относно нейната актуалност. Аргументирано са очертани обектът, предметът, обхватът и границите на изследването. Ясно е посочена основната цел на дисертационния труд, а именно: „да покаже значението на визуалната памет за преодоляване и

допълване на емпиричните дефицити на конвенционалната история; да открие важността на социално-политическите и национални послания, които визуалната документалистика носи“. Направен е обстоен документален и историографски анализ, посочена е научната методология и са подчертани приносите на дисертационния труд. Професионалното структуриране и научният стил на дисертационния труд са свидетелство за отговорно и сериозно отношение на научния ръководител доц. д-р Снежана Димитрова към работата на докторант Михаела Василева, което в значителна степен е дало възможност последната да разгърне изследователските си умения.

В първа глава „Кинематографски и исторически контекст на филмите“ в обем от 38 страници докторантът разпределя текста в три параграфа, в които се спира върху въпросите за киното до Първата световна война, естетическите характеристики на филмите на братя Манаки и ролята на изкуството като подвластно на епохата и пропагандата. В последователност са интерпретирани редица важни теми от историята на киното и приносът на отделни европейски и американски личности в развитието на това изкуство. Отчетена е и тясната взаимозависимост на киното с фотографията и изобразителното изкуството. Подчинявайки разказа си на оценките на известни теоретици на киноизкуството и умело вмъквайки своя оригинален поглед върху детайлите на текста, Михаела Василева успява да открие в тази обща картина на киноисторията и мястото на братя Манаки. Внимателно са разгледани съдържанието и темите на филмите на братя Манаки, които разкриват по един неповторим начин различни страни от всекидневието на населените в Македония през изследвания период. Приветствам и намирам за сполучливи опитите на автора да направи сравнителен анализ на филми на двамата кинематографисти с известни световни киношедьоври. Разглеждането на филмовото наследство на братя Манаки като принос в културологичен и

исторически аспект доказва задълбоченото познаване от страна на Михаела Василева на документалния филмов масив, върху който се гради изследването. Това ѝ е позволило да направи верни и критични оценки и заключения относно ролята на братя Манаки като пионери на балканската визуална антропология. Докторантът обръща сериозно внимание и на ролята на седмото изкуство като образователен, възпитателен и пропаганден политически инструмент както в Османската империя, така и в културния живот на балканските държави между двете световни войни, като умело дефинира основните промени в световното кино и тенденциите в развитието на балканския филм с оглед темата за Македония.

Фокусът във втора глава е изцяло съсредоточен върху мястото на Македония във филмовото творчество на братя Манаки. В обем от 72 страници авторът разпределя текста в четири параграфа, разкриващи и анализиращи житейската атмосфера, фотографското творчество на битолските братя, ролята им за развитието на балканската кинематографична антропология и мястото им като документалисти на историята, както и тяхното визуално наследство. Подчертана е ролята на семейната и обществената среда при формиране личностните и професионалните характеристики на двамата братя, като са изведени на преден план важността на фотографската им професионална дейност в Янина и най-вече прекараните години в Битоля, които са и най-плодотворният период в тяхната творческа кариера. Обърнато е внимание на ценния масив от фотодокументи, чието разнообразие и впечатляващо количество представляват незаменима основа за проследяване на „събитийната политическа история“ и „за изучаване на културната антропология на един космополитен град като Битоля“, според сполучливите определения на колегата Василева. Докторант Михаела Василева по много оригинален начин интерпретира творбите на двамата битолски кинематографисти, което намирам за един от най-значимите

приноси на дисертацията. Като се започне от анализа на „Баба Деспина“ и „Домашна работа (Сновачки)“ и се премине през „Прослава на Гергьовден“, „Верски празник Задушница“, „Погребение в Битоля“ и се стигне до „Власиномади“, „Турски професор в земеделското училище“ и разбира се „Прослава на Св. Кирил и Методий“, колелата успява да проникне в дълбочините и същността на едно минало, запечатано от професионалния и психологическия усет на двамата битолчани и да го представи убедително чрез умелото преплитане на културния и историческия разказ. По подобен начин са разкрити и документалните исторически филми на братя Манаки, отразяващи различни епизоди от политическата история на Османската империя и балканските държави в една динамична и противоречива епоха.

Трета глава е в обем от 81 страници. Озаглавена „Визуалната памет за Илинден“ в тази част от дисертационния труд докторантът разглежда в рамките на три параграфа мястото на най-значимото събитие от историята на българите в Македония от началото на ХХ век във фотографското и филмовото наследство. Тази част е разработена на основата на богат архивен материал и това е съществен принос на труда. Съдържа много подробна и ценна информация за значителен брой фотографи, професионално съпричастни към национално-освободителното движение в Македония, а част от тях и преки участници в революционното движение. Михаела Василева прави задълбочен научен исторически и изкуствоведски анализ на съхранени фотодокументи за значими събития от дейността на ВМОРО и ВМОК през Илинденския период. Проличава отличната документална и фактологическа подготовка и значимата издирвателска работа, която е свършена в процеса на изследването. От съществено значение за дисертационния труд е и разглеждането на въпроса за мястото на илинденската епопея в чуждата кинематография. Събитията в Македония и участниците в тях са във фокуса не само на българската и балканската общественост, но те привличат вниманието и на европейски и американски

политически, журналистически и културни среди. Авторът откроява позициите и оценките за събитията в Македония, които чуждестранни филмови дейци изразяват чрез своя професионализъм. Тясно свързан с темата за илинденския период е и филмът „Македония на филм“, заснет двадесет години след въстанието и отразяващ за пръв път с езика на филмовото изкуство отношението към събитията от 1903 г. Тази част от изследването показва способността на автора да се съсредоточи върху интерпретацията и анализа на една конкретна история, свързана с отношението към спомената продукция.

Редица важни въпроси, свързани с мястото на Македония в ранното кино от началото на XX век, македонският фронт по време на войните от второто десетилетие на века, както и отражението на живота в Македония във филмите след Първата световна война, са предмет на изследване в четвъртата глава на дисертацията „Институционализиране на киното. Македония в кинопропагандата“.

Заключението обобщава основните оценки на автора по темата, посочват се неизследваните страни, очертани са приносните моменти на изследването. Поместените като приложения текстови и фотографски документи дават допълнителна яснота по редица съществени въпроси, залегнали в проучването. Налице е и пълна библиографска справка на източниците и литературата, използвани от автора при написването на дисертационния труд.

3. Наукометрични показатели

От представената справка е видно, че докторант Михаела Йорданова Василева е изпълнила минималните изисквания на националните наукометрични показатели с публикуването на 3 самостоятелни статии и една в съавторство по темата на дисертационния труд в авторитетни научни издания, както и две самостоятелни статии, които са под печат.

4. Оценка на научните приноси

- дисертационният труд представлява оригинално и задълбочено проучване на неизследваната от българската историческа наука тема за мястото на Македония в киното на България, Сърбия и Югославия през първата половина на XX век.
- направени са редица задълбочени сравнителни характеристики на балканското кино за Македония и световни филмови образци.
- докторант Михаела Василева основава своето проучване на богат документален, фотодокументален, филмов и историографски масив, внимателно и критично осмислен и интерпретиран, с оглед поставените цели и задачите на дисертацията.
- авторът въвежда в научно обръщение нови извори, съдържащи важна фактологическа информация, което значително би подпомогнало бъдещи изследвания по темата.

Критични бележки и препоръки

В текста са налице пасажки, поместени в кавички, които трябва да бъдат по-прецизно цитирани. Част от изследването разглежда мястото на Македония в киното и фотографията през периода на Османската империя, поради което може да се помисли за известна корекция на заглавието при бъдещо публикуване на труда, което аз горещо препоръчвам.

Считам, че подобно изследване се нуждае от въвеждаща част, разкриваща историческото развитие на географската област Македония през изследвания период, както и от именован и географски показалец.

Спецификата на проучването изисква, според мен, също така да се увеличи обемът на приложенията с още снимков материал, както и, ако е възможно, трудът да бъде издаден в комплект с диск, съдържащ част от филмите, които са предмет на изследването.

6. Заключение

Направените забележки и препоръки не намаляват достойнствата на научното изследване. Дисертационният труд на Михаела Йорданова Василева е резултат на самостоятелна проучвателна и изследователска работа. Спазени са всички изисквания по процедурата за публична защита. Като имам предвид посочените научни приноси на изследването, както и неговия оригинален характер, предлагам на Михаела Йорданова Василева да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 2.2. История и археология.

06. 05. 2025 г.

Рецензент:

Проф. д-р Валентин Китанов

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ
·НЕОФИТ РИЛСКИ·
БЛАГОЕВГРАД

. 238/04.02.2025 of the Rector of the South-West University “Neofit Rilski,”

I. Brief Biographical Information about the Doctoral Candidate

Michaela Yordanova Vasileva holds a Master’s degree in History from the South-West University “Neofit Rilski,” with a higher education diploma, Series SWU-98, No. 025184. She is currently employed as a full-time Chief Curator at the Regional History Museum – Blagoevgrad.

amination, she was enrolled as a full-time PhD student in the Department of History at SWU “Neofit Rilski” by Order No. 2828/17.12.2018. During her

nt of History – Protocol No. 10/27.01.2025. All procedures and requirements

II. Characteristics of the Scholarly Work

a list of sources and documents (titled “The Documentary Basis of the Study”),

subject, scope, and boundaries of the research are clearly defined, as is the main goal of the dissertation: “to demonstrate the significance of visual memory in by visual documentary media.”

A detailed documentary and historiographical analysis is conducted, the research

m

e

f

h

o

d

contributions of various European and American figures to cinema's

he Manaki brothers' films with global cinematic masterpieces is a noteworthy and commendable aspect of this research. The examination of their cinematic legacy from cultural and historical perspectives demonstrates the author's deep critical and well-founded evaluations of the Manaki brothers' role as pioneers of in the Balkan states between the World Wars—while defining key transformations

i
s

f
o
c
u
s
e
d

o
n
T
h
e
t
t

history in Macedonia in the early 20th century—in photography and film. This the dissertation. It provides detailed and valuable information on numerous photographers who documented the Macedonian national liberation movement—

A number of important issues related to the place of Macedonia in early cinema from the beginning of the 20th century, the Macedonian front during the wars of the 1920s, as well as the reflection of life in Macedonia in films after the First World War, are the subject of research in the fourth chapter of the dissertation "Institutionalization of Cinema. Macedonia in Cinema Propaganda".

The conclusion summarizes the author's key findings, highlights unexplored aspects, and outlines the dissertation's contributions. The appendices include

S

c Scientometric indicators The presented report shows that doctoral student Mihaela Yordanova Vasileva has fulfilled the minimum requirements of the national scientometric indicators with the publication of 3 independent articles and one co-authored article on the topic of the dissertation in authoritative scientific publications, as well as two independent articles that are in print.

o

h

v

a

r

u

a

t

- the dissertation represents an original and in-depth study of the unexplored by Bulgarian historical science topic of the place of Macedonia in the cinema of Bulgaria, Serbia and

Yugoslavia in the first half of the twentieth century.

- a number of in-depth comparative characteristics of the Balkan cinema of Macedonia and world film samples have been made.
- doctoral student Mihaela Vasileva based her research on a rich documentary, photo-documentary, film and historiographic array, carefully and critically thought out and interpreted, in view of the set goals and objectives of the dissertation.
- the author introduces into scientific circulation new sources containing important factual information, which would significantly assist future research on the topic.

Critical notes and recommendations

There are passages in the text, placed in quotation marks, which should be cited more precisely. Part of the study examines the place of Macedonia in cinema and photography during the period of the Ottoman Empire, which is why a certain correction of the title may be considered in future publication of the work, which I strongly recommend.

I believe that such a study needs an introductory part, revealing the historical development of the geographical area of Macedonia during the period under study, as well as a name and geographical index.

The specificity of the study requires, in my opinion, also to increase the volume of the appendices with more photographic material, and, if possible, to publish the work in a set with a disc containing some of the films that are the subject of the study.

Conclusion

The remarks and recommendations made do not diminish the merits of the scientific research. The dissertation work of Mihaela Yordanova Vasileva is the

result of independent research and investigation work. All requirements of the public defense procedure have been met. Considering the indicated scientific contributions of the research, as well as its original nature, I propose that Mihaela Yordanova Vasileva be awarded the educational and scientific degree "doctor" in professional field 2.2. History and archaeology.

/

Prof. Dr. Valentin Kitanov

R

e

v

i

e

w

e

r

: